

Людмила Козак

ORCID iD 0000-0002-4528-1905

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри дошкільної освіти,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
б-р. І. Шамо, 18/2, 02154, м. Київ, Україна,
l.kozak@kubg.edu.ua

Ірина Швидка

ORCID iD 0000-0001-7578-0126

магістрантка спеціальності «Дошкільна освіта»,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
б-р. І. Шамо, 18/2, 02154, м. Київ, Україна,
hvydkaya20.25@gmail.com

ЯКІСТЬ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

***Анотація.** У статті зосереджено увагу на актуальних аспектах якості дошкільної освіти; визначено основні завдання системи дошкільної освіти; описано нормативно-правове забезпечення; висвітлено сучасні науково-педагогічні погляди на досліджувану проблему, зокрема: проаналізовано поняття «якість дошкільної освіти», охарактеризовано критерії оцінки якості дошкільної освіти; розкрито шляхи забезпечення якості дошкільної освіти на сучасному етапі.*

***Ключові слова:** дошкільна освіта; система; якість освіти; якість дошкільної освіти; критерії якості дошкільної освіти.*

© Козак Людмила, Швидка Ірина, 2018

Вступ. Актуальність проблеми якості дошкільної освіти пов'язана із загальними орієнтирами процесу вдосконалення системи освіти на усіх рівнях. На сьогодні розвиток дошкільної освіти залишається одним із пріоритетних напрямів державної освітньої політики в Україні. Основними завданнями визначено створення належних умов для отримання дітьми дошкільної освіти, забезпечення

дієвості особистісно орієнтованої освітньої системи, реалізація принципів демократизації, гуманізації та індивідуалізації, інтегративності педагогічного процесу в закладі дошкільної освіти. Це сприятиме своєчасному становленню і всебічному розвитку життєво компетентної особистості дитини, формуванню її фізичної і психологічної готовності до нової соціальної ролі (Інструктивно-методичні рекомендації «Про організацію освітньої роботи в дошкільних навчальних закладах у 2017/2018 навчальному році», 2017).

Зміни, що відбуваються в дошкільній освіті, знаходять своє відображення та регулюються відповідними законодавчими документами – Законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», Національною стратегією розвитку освіти України до 2021 р., Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні. Вони визначають основні тенденції розвитку дошкільної освіти, розкривають організаційно-змістові характеристики оновлення дошкільної освіти на сучасному етапі, об'єктивують існуючі проблеми та шляхи їх розв'язання.

Базовий компонент дошкільної освіти скеровує педагогів на цілісний підхід до формування дитячої особистості, підготовку її до органічного, безболісного входження до соціуму, природного і предметного довкілля через освоєння основних видів життєдіяльності, а також у напрямку забезпечення реальної наступності та безперервності між дошкільною та початковою ланками, інтеграції родинного і суспільного виховання (Базовий компонент дошкільної освіти, 2012). Виховання здорової та компетентної особистості, забезпечення якісної і доступної дошкільної освіти є головними пріоритетами державної освітньої політики, що і підтверджує актуальність та значущість обраного дослідження.

Дослідженню питань якості освіти присвячені праці вітчизняних учених В. Кременя, О. Локшиної, В. Лутая, М. Михальченка, В. Огнев'юка, С. Сисоєвої, О. Савченко та ін. Проблема якості дошкільної освіти відображена у наукових працях В. Алямовської, Л. Артемової, О. Кононко, О. Коваленко, К. Крутій, Н. Лисенко, Т. Лукіної, О. Янко та ін. Водночас, проблема якості дошкільної освіти все ж не отримала належного висвітлення.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сутнісних характеристик якісної дошкільної освіти, критеріїв та показників її оцінювання, головних чинників та шляхів забезпечення якості дошкільної освіти.

Для досягнення поставленої мети нами були використані теоретичні методи: конкретизація та узагальнення теоретичних положень задля аналізу наукового тезаурусу дослідження; теоретичний аналіз, синтез, систематизація джерел з метою формулювання ключового поняття дослідження, визначення основних критеріїв та шляхів забезпечення якості дошкільної освіти.

Результати дослідження дозволили нам виділити загальні риси, що характеризують якість дошкільної освіти.

Якісна дошкільна освіта визначається фахівцями як процес і результат удосконалення здібностей і поведінки зростаючої особистості, створення сприятливих умов для досягнення нею фізичної, психічної та соціальної зрілості, одержання можливості для індивідуального зростання, вияву творчих здібностей, актуалізації свого природного потенціалу (Енциклопедія освіти, 2008).

Провідні вчені у галузі дитячої психології та дошкільної педагогіки (Н. Авдеева, М. Єлагіна, В. Давидов, Л. Венгер, О. Запорожець, В. Котирло, В. Мухіна та ін.) до концептуальних характеристик якості вітчизняної дошкільної освіти віднесли такі положення: якість дошкільної освіти є національним пріоритетом; висока якість дошкільної освіти передбачає органічний зв'язок освіти і науки, педагогічної теорії і практики; модернізація системи дошкільної освіти спрямована на забезпечення її якості відповідно до найновіших досягнень вітчизняної і світової науки, культури та соціальної політики. Згідно з цим інноваційний розвиток дошкільної освіти пов'язується сьогодні з реалізацією принципу дитиноцентризму як відбиття нових тенденцій в динаміці сучасного світу, де саме розвиток особистості стає показником прогресу (там само).

Якість дошкільної освіти розглядають як: надання можливості вибору для дитини «індивідуального освітнього маршруту» на основі різноманітності змісту, форм і методів роботи з дітьми; забезпечення соціального захисту дитини від некомпетентних педагогічних дій; гарантія досягнення кожною дитиною

мінімально необхідного рівня підготовки для успішного навчання в початковій школі (Дошкільна освіта: словник-довідник: понад 1000 термінів, понять, назв, 2010, с. 293). Якість дошкільної освіти – це збалансована відповідність усіх аспектів освіти певній меті, потребам, вимогам, нормам і стандартам; сукупність якостей і характеристик, реалізація яких в педагогічному процесі сприяє різнобічному розвитку дитини, збереженню її здоров'я, успішному переходу до наступного вікового періоду (Фроленкова Н. О. Якість дошкільної освіти в Україні: феномен поняття, 2015, с. 117).

Поняття «якість дошкільної освіти» з позиції кожного суб'єкта освітнього процесу (держави, дітей, батьків, педагогів, керівників) трактується по-різному.

Для держави – підтвердження соціальної та економічної доцільності вкладених коштів (потреба суспільства в якісній освіті). Для дітей – це навчання в цікавій для них ігровій формі. Для батьків – це ефективне навчання, тобто навчання за програмами, що готують дітей до школи; конкретні результати освітньої роботи з їхньою дитиною. Для педагогів – це позитивна оцінка їхньої діяльності керівниками закладу, батьками; успішне виконання освітньої програми всіма дітьми; підтримка інтересу дітей до процесу будь-якої діяльності, успішний їхній розвиток; збереження та зміцнення здоров'я кожної дитини; забезпеченість педагогічного процесу всіма необхідними методичними рекомендаціями і системою планування. Для керівника – висока оцінка діяльності педагогів батьками і дітьми, підвищення престижу та іміджу дошкільного навчального закладу; раціональне використання часу дітей і педагога; успішність діяльності педагогів і дітей; повне засвоєння обраної освітньої програми та якісна підготовка дітей до школи (Крутій К. Л. Моніторинг як сучасний засіб управління якістю освіти в дошкільному навчальному закладі, 2006, с. 71).

Отже, якість дошкільної освіти є системним поняттям, яке охоплює всі аспекти діяльності закладу дошкільної освіти і пов'язано з оцінкою здоров'я вихованців, їхнім інтелектуальним, моральним та естетичним розвитком (Крутій К. Л. Моніторинг як сучасний засіб управління якістю освіти в дошкільному навчальному закладі, 2006, с. 73).

У сучасній теорії та практиці дошкільної освіти відсутні єдині параметри оцінки якості дошкільної освіти. Науковці вважають, що вона має бути полікритеріальною та характеризуватися через сукупність таких груп критеріїв: якість умов, якість освітнього процесу, якість результатів освіти (Крутій К. Л., Янко О. В. та ін.)

Критеріями якості умов визначають необхідні якісні ресурси – освітні програми, кадровий потенціал, контингент дітей, матеріальні, фінансові та психологічні умови, які створені в закладах дошкільної освіти для забезпечення нормальної життєдіяльності кожної дитини, стабільного функціонування колективу. При дотриманні цих критеріїв якості важливу роль відіграє якість освітнього процесу, що проявляється в співпраці педагогів, дітей та їхніх батьків у досягненні цілей у їхньому навчанні, вихованні та розвитку, у плануванні та організації різних видів дитячої діяльності з урахуванням інтересів та потреб дітей; характеру взаємодії педагогів і дітей як партнерів у цій діяльності.

До критеріїв оцінки результатів дошкільної освіти, що засвідчують її якість, традиційно відносять: показники особистісного росту випускника закладу дошкільної освіти, серед яких виокремлюють сформованість базових якостей особистості та обсяг засвоєної в межах освітньої програми навчальної інформації; вмотивованість поведінки; дотепність та допитливість, загальний рівень підготовленості до навчання в школі. При цьому класики дошкільної освіти підкреслюють, що змістом освіти для дошкільнят повинна стати ампліфікація розвитку, тобто максимально повне проживання та розширення можливостей самого дошкільного дитинства. Ці критерії задано таким чином: розвиток пізнавальної активності; розвиток мислення; розвиток комунікативних здібностей; розвиток символічних здібностей (уяви та гри). При цьому результативність розвитку дитини дошкільного віку оцінюється за наявності таких ключових компетенцій як: соціальна, комунікативна, діяльнісна, здоров'язберігаюча, інформаційна (Критерії визначення якості освіти в ДНЗ).

Аналіз психолого-педагогічних джерел дозволив виокремити чинники та шляхи забезпечення якості сучасної дошкільної освіти:

- Підвищення ролі ігрової діяльності у житті дитини. Збіднення чи відсутність сюжетно-рольової гри провокує недорозвиненість емоційної, мотиваційної та вольової готовності дитини до школи, призводить до порушень у розвитку особистості, гальмує становлення механізмів регуляції поведінки, спричиняє зниження розвитку творчих здібностей дитини.

- Забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою. Наступність є однією з обов'язкових умов здійснення неперервності здобуття освіти, яка має забезпечити єдність, взаємозв'язок та узгодженість мети, змісту, методів, форм навчання й виховання з урахуванням вікових особливостей дітей на суміжних щаблях освіти.

- Усунення проявів авторитарної педагогіки. На часі підтримка варіативних розвивальних технологій, спрямованих на комплексний підхід до фізичного, психічного та духовного потенціалу дитини-дошкільника з використанням гуманістичної особистісно-орієнтованої моделі дошкільної освіти.

- Виконання комплексної програми закладу дошкільної освіти. Оптимальний вибір варіативних програм. Широке обговорення програм для закладу дошкільної освіти на курсах підвищення кваліфікації, на відкритих форумах в Інтернеті тощо має бути на контролі.

- Використання цілісного програмно-методичного забезпечення дитячого розвитку, індивідуальності кожної дитини. В кожному закладі дошкільної освіти мають постійно і в комплексі впроваджуватися сучасні досягнення науки і практики з різних освітніх ліній БКДО, методики і технології, аби сформувати у дитини цілісну картину світу.

- Дотримання гранично допустимого навчального навантаження на дитину. Планування різних видів і типів занять в закладі дошкільної освіти, ретельне складання розкладу організованої навчально-пізнавальної діяльності для кожної вікової групи з урахуванням особливостей діяльності закладу дошкільної освіти – одна з важливих функцій методичної служби дошкільного закладу.

- Оптимізація умов роботи педагогів. Формування сучасного розвивального середовища в кожній віковій групі та в закладі дошкільної освіти загалом;

обмеження кількості дітей в групі для забезпечення якісного виконання завдань БКДО, творчий підхід до справи та повна індивідуалізація освітнього процесу - важливі чинники, які впливають на якість дошкільної освіти.

- Вивчення та упровадження перспективного педагогічного досвіду – важливого чинника оптимізації освітньої роботи та поліпшення її результативності.

- Забезпечення в закладі дошкільної освіти тісної взаємодії родини й медико-психолого-педагогічної служби; проведення медико-психолого-педагогічної експертизи для всіх новітніх технологій, рекомендованих до впровадження в освітній процес. Саме координація зусиль дасть змогу педагогам, психологам, медперсоналу й батькам забезпечити цілісність підходу до кожної дитини, інтеграцію змістових завдань і форм роботи. Педагоги мають пам'ятати, що саме батьки є замовниками послуг дошкільної освіти, та компетентно і доброзичливо допомагати їм, переконувати у можливостях дітей того чи іншого вікового періоду.

- Надання додаткових освітніх послуг. Гурткова робота. Реалізація варіативної частини Базового компоненту може здійснюватись, у тому числі, за рахунок додаткових освітніх послуг.

- Відповідність особистісних та навчальних досягнень дитини Державному стандарту дошкільної освіти. Забезпечення ефективної системи навчання й виховання, використання в повному обсязі можливостей дитини раннього та дошкільного віку.

- Активне використання одного з найефективніших методів моніторингу якості освіти – спостереження за дошкільниками, змістом якого має бути особистісний розвиток кожної дитини (морально-духовне становлення, самооцінка, самосвідомість, організованість, креативність тощо).

- Створення сучасної мережі науково-методичних центрів комплексного сервісу (коледжі, вузи, інститути післядипломної педагогічної освіти, обласні та районні \ міські методичні кабінети, методична служба закладу дошкільної освіти, психологічна служба усіх рівнів тощо), яка дасть змогу переорієнтувати і змінити

формат добору, підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів, які б відмовилися від використання застарілих дидактичних засобів, а почали досліджувати проблеми за допомогою сучасних засобів, працювати з великими масивами даних, робити і презентувати власні здобутки.

- Наскрізне застосування ІКТ-технологій в освітньому процесі має стати інструментом забезпечення успіху роботи кожного педагога, підвищення ефективності його роботи та якості дошкільної освіти.

Висновок. Отже, якість дошкільної освіти – це цілісна характеристика системи як першої ланки освіти з боку її відповідності потребам зростаючої особистості, сім'ї як споживачів соціальних послуг і держави як соціального замовника. Якість дошкільної освіти характеризується сукупністю властивостей та мірою корисності, які зумовлюють її здатність повно задовольняти особисті та суспільні потреби. Ознакою якості дошкільної освіти є якість її змісту. Кожен педагогічний колектив має спрямувати свої зусилля не лише на надання дітям знань, створення умов для оволодіння вміннями та навичками, а й на їх розвиток. Головними критеріями оцінки ефективності дошкільної освіти є показники особистісного зростання дитини: чим адекватніше, ефективніше та різноманітніше розв'язує дитина доступні вікові навчальні та життєві проблеми, тим вища оцінка роботи дошкільного закладу (О. Кононко). Щоб підвищити якість освіти у закладах дошкільної освіти, необхідно урізноманітнювати форми цілеспрямованого навчально-виховного впливу, зокрема шляхом: проведення індивідуальних занять, гурткової (секційної, студійної) роботи; застосування в освітній роботі педагогічних інновацій, сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій; вивчення, узагальнення та поширення перспективного педагогічного досвіду; активізації взаємодії з родинами; удосконалення механізмів моніторингу якості освітнього процесу.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів зазначеної проблеми. Подальшого дослідження потребують умови та процеси забезпечення якості дошкільної освіти.

Література

- Базовий компонент дошкільної освіти (Наказ МОН молодьспорт України від 22.05.2012 № 615 «Про затвердження Базового компоненту дошкільної освіти (нова редакція)» URL : http://mon.gov.ua/ua/activity/education/56/690/bazovij_komponentdoshkilnoji_osviti_v_ukrajini/ (дата звернення : 05.05.2018).
- Дошкільна освіта: словник-довідник: понад 1000 термінів, понять, назв / [упоряд. К. Л. Крутій, О. О. Фунтікова]. – Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2010. – 324 с.
- Енциклопедія освіти /Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. –1040 с.
- Закон України «Про освіту» URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення : 03.05.2018).
- Інструктивно-методичні рекомендації «Про організацію освітньої роботи в дошкільних навчальних закладах у 2017/2018 навчальному році». Додаток до листа МОН України від 13.06.2017 №1/9-322. URL : <http://don.kievcity.gov.ua/content/golovna-test.html> (дата звернення : 03.05.2018).
- Критерії визначення якості освіти в ДНЗ. URL : http://loippo-dnz.at.ua/zakon/kriter_yakosti.doc (дата звернення : 03.05.2018).
- Крутій К. Л. Моніторинг як сучасний засіб управління якістю освіти в дошкільному навчальному закладі: Монографія. – Запоріжжя: ТОВ “ЛІПС” ЛТД, 2006. – 172 с.
- Фроленкова Н. О. Якість дошкільної освіти в Україні: феномен поняття. Молодий вчений. 2015. № 2 (17). С. 116–118.
- Янко О. В. Організаційно-педагогічні умови управління якістю роботи сучасного дошкільного навчального закладу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.06 «Теорія і методика управління освітою». Луганськ, 2009. – 22 с.

References

- Bazovyyu komponent doshkilnoi osvity (Nakaz MON molodsport Ukrayiny vid 22.05.2012 # 615 «Pro zatverdzhennia Bazovoho komponentu doshkilnoi osvity (nova redaktsiya)» [The basic component of preschool education (Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Youth of Ukraine of 22.05.2012 № 615 "On approval of the basic component of preschool education (new edition)"] URL : http://mon.gov.ua/ua/activity/education/56/690/bazovij_komponentdoshkilnoji_osviti_v_ukrajini/ (ukr).
- Doshkilna osvita: slovnyk-dovidnyk: ponad 1000 terminiv, poniat, nazv [Preschool education: reference dictionary-book: over 1000 terms, concepts, names] Zaporizhzhya: TOV “LIPS” LTD, 324 (ukr).

- Entcyklopediia osvity [Encyclopedia of education] Akad. ped. nauk Ukrainy; holovnyi red. V. H. Kremen. K.: Yurinkom Inter, 1040 (ukr).
- Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [Law of Ukraine "About education"] URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (data zvernennia : 03.05.2018). (ukr).
- Instruktyvno-metodychni rekomendatsii «Pro orhanizatsiu osvitnoi roboty v doshkilnykh navchalnykh zakladakh u 2017/2018 navchalnomu rotsi». Dodatok do lysta MON Ukrainy vid 13.06.2017 #1/9-322 [Guidance and methodological recommendations "On the organization of educational work in preschool educational institutions in the 2017/2018 academic year". Annex to the letter of the Ministry of Education and Science of Ukraine of 13.06.2017 number 1 / 9-322] URL : <http://don.kievcity.gov.ua/content/golovna-test.html> (ukr).
- Kryterii vyznachennia yakosti osvity v DNZ [Criteria of determination of quality of education in PEE] URL : http://loippo-dnz.at.ua/zakon/kriter_yakosti.doc (data zvernennia : 03.09.2017). (ukr).
- Krutiy, K. L. (2006). Monitoryng yak suchasnyi zasib upravlinnia yakistiu osvity v doshkilnomu navchalnomu zakladi: Monografiya [Monitoring as modern means of quality management of education in preschool educational establishment: Monograph] Zaporizhzhya: TOV "LIPS" LTD, 172 (ukr).
- Frolenkova, N. O. (2015). Yakist doshkilnoi osvity v Ukraini: fenomen poniattia [Quality of preschool education in Ukraine: the phenomenon of concept] Molodyi vchenyi № 2 (17), 116–118 (ukr).
- Janko O. (2009). Orhanizatsiino-pedahohichni umovy upravlinnia yakistiu roboty suchasnoho doshkilnoho navchalnoho zakladu [Organizational and pedagogical conditions of quality management of modern kindergarten]: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk: spets. 13.00.06 «Teoriia i metodyka upravlinnia osvitoiu». Lugansk, 22 (ukr).

КАЧЕСТВО ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

Козак Людмила, доктор педагогических наук, доцент, профессор кафедры дошкольного образования, Киевский университет имени Бориса Гринченка,
б-р. им. И. Шамо, 18/2, 02154 г. Киев, Украина,
l.kozak@kubg.edu.ua

Ирина Швыдка, магистрантка специальности «Дошкольное образование»,
Киевский университет имени Бориса Гринченка,
б-р. И. Шамо, 18/2, 02154, г. Киев, Украина,
hvydkaya20.25@gmail.com

В статье сосредоточено внимание на актуальных аспектах качества дошкольного образования; определены основные задачи системы дошкольного образования; описано нормативно-правовое обеспечение; освещены современные научно-педагогические взгляды на исследуемую проблему, в частности: проанализировано понятие «качество дошкольного образования»,

охарактеризованы критерии оценки качества дошкольного образования; раскрыты пути обеспечения качества дошкольного образования на современном этапе.

Ключевые слова: дошкольное образование; система; качество образования; качество дошкольного образования; критерии качества дошкольного образования.

QUALITY OF PRESCHOOL EDUCATION AT THE MODERN STAGE

Kozak Luydmila, Doctor of Pedagogical Sciences, Docent, Professor of the Department of Preschool Education Senior, Borys Grinchenko Kyiv University,
18/2 I. Shamo b., 02154 Kyiv, Ukraine,
l.kozak @kubg.edu.ua

Irina Shvydka, Master's specialty "Preschool education", Boris Grinchenko University Kyiv University, 18/2 I. Shamo b., 02154 Kyiv, Ukraine,
hvydkaya20.25@gmail.com

In the article attention is concentrated on the actual aspects of quality of preschool education; the basic tasks of the system of preschool education are certain: creation of the proper terms for the receipt of preschool education children, providing of effectiveness of the personality oriented educational system, realization of principles of democratization, humanizing and individualization, integrativity of pedagogical process in establishment of preschool education; the normatively-legal providing is described; modern scientifically-pedagogical looks are reflected to the investigated problem; it is set that quality of preschool education is a system concept, that embraces all aspects of activity of establishment of preschool education and it is related to the estimation of health of pupils, their intellectual, moral and aesthetic development; the criteria of estimation of quality of preschool education are described: quality of terms, quality of educational process, quality of results of education; the ways of providing of quality of preschool education are exposed on the modern stage: increase of role of playing activity in life of child, providing of the following between preschool and initial education, removal of displays of authoritarian pedagogics, implementation of the complex program of establishment of preschool education, to adhere to maximum the possible educational loading on a child, optimization of terms of work of teachers, study and introduction of perspective pedagogical experience, providing in establishment of preschool formation of close cooperation of family and medical-psychological-pedagogical service, grant of additional educational services, accordance of personality and educational achievements of child state standard preschool education and others like that.

Key words: pre-school education; system; quality of education; quality of preschool education; quality criteria of pre-school education.

Стаття надійшла до редакції 02.07.2018

Прийнято до друку 30.08.2018